PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

OLEN - VELDSTRAAT

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN, G. VERBEELEN,
N. PIL, A. SYS & E. DIRIX

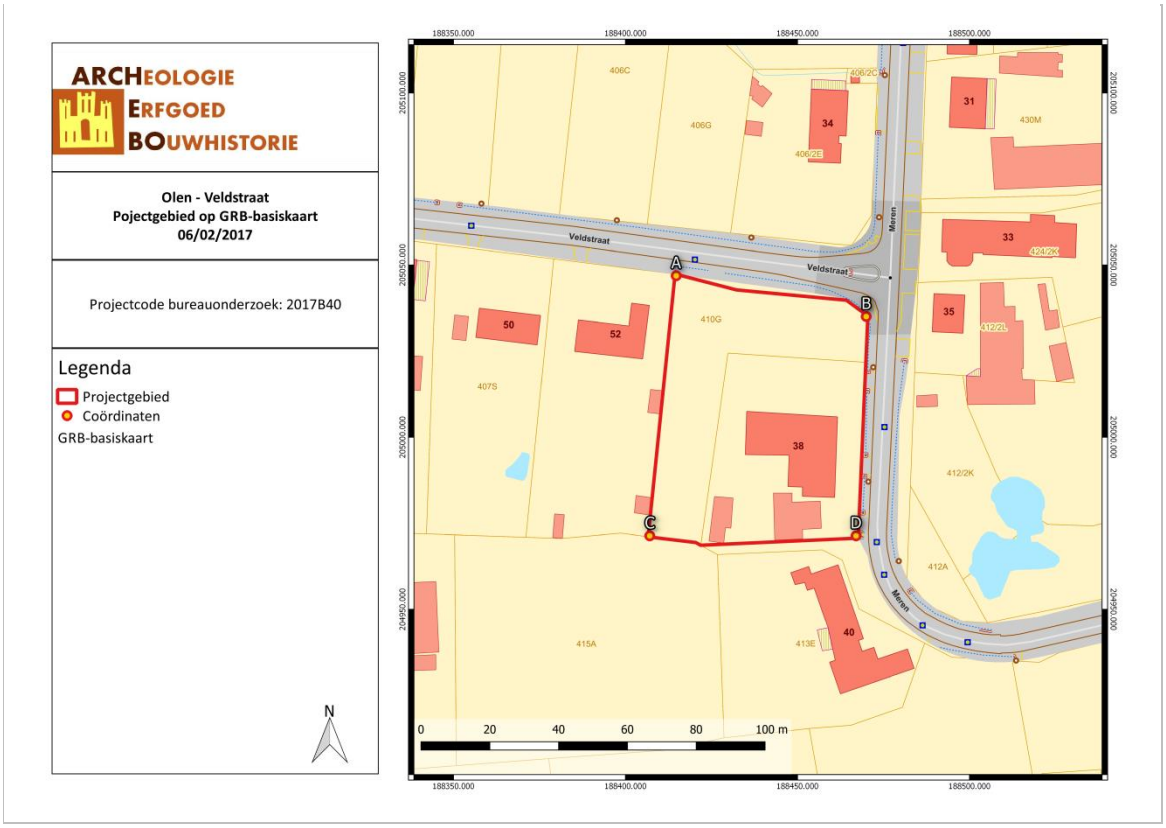
FEBRUARI 2017

PROJECTCODE BUREAUONDERZOEK 2017B40

1 ALGEMEEN

Administratieve gegevens / Technische Fiche

Onderzoek:	Programma van maatregelen. Olen - Veldstraat		
Naam & adres initiatiefnemer:	Notaris Jan Van Hemeldonck		
	Oosterwijkseweg 50		
	2250 Olen		
Opdrachtnemer:	ARCHEBO bvba		
	Merelnest 5		
	3470 Kortenaken		
Projectleiding:	Jan Claesen		
Erkend archeoloog:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Locatie:	Provincie Antwerpen, Olen, Veldstraat		
Coördinaten :	A	X	204071,785
		Y	171281,721
	B	X	204102,92
		Y	171304,005
	C	X	204102,571
		Y	171241,795
	D	X	204139,24
		Y	171267,443
Kadastrale percelen:	Afdeling 3, sectie E, perceel 410g & 410 f		

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op het GRB (Geopunt, 2017).

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Het programma van maatregelen geeft een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij bodemingrepen. Het beschrijft de aard van deze maatregelen en de uitvoeringswijze van de eventuele maatregelen.

Gemotiveerd advies

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van de initiatiefnemer een bureauonderzoek uitgevoerd. In het onderzoeksgebied wordt de bouw van een verkaveling bestaande uit een vier loten voorzien. Dit gaat gepaard met graafwerken waardoor het bodemarchief verstoord zal worden.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Binnen het projectgebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. In een straal van 1000 meter zijn er wat archeologische resten aangetroffen, daterende vanaf de Romeinse Tijd tot en met de Nieuwe Tijd en kerkelijke gebouwen van de Late middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd. Hierbij handelt het vermoedelijk om artefactvondsten uit de Steentijden en/of grondsporen en artefacten, gelinkt aan agrarische bewoning of activiteit uit de Metaaltijden tot Nieuwe tijd.

In de ruime omgeving werden nog geen steentijdsites aangetroffen. Er is een lage kans in het aantreffen van bewaarde steentijdsites door de afwezigheid van een waterloop. Steentijd kan echter nooit uitgesloten worden, maar het is niet opportuun om een archeologisch booronderzoek uit te voeren. Onder de plaggenbodem kan nog een origineel profiel bewaard zijn gebleven. Het archeologisch niveau kan afgedekt zijn door de plaggenbodems en ophoging (ON).

Om een volledig beeld te krijgen van de bodemprofielen kunnen deze in de proefsleuven bestudeerd worden. Aangezien de proefsleuven een beter beeld geven van de profielopbouw is een landschappelijk booronderzoek niet opportuun.

Verder is de mogelijke aanwezigheid van archeologische sporen en vondsten op het terrein is niet van die aard dat geofysisch onderzoek de aan- of afwezigheid van een waardevolle archeologische site kan bevestigen of uitsluiten.

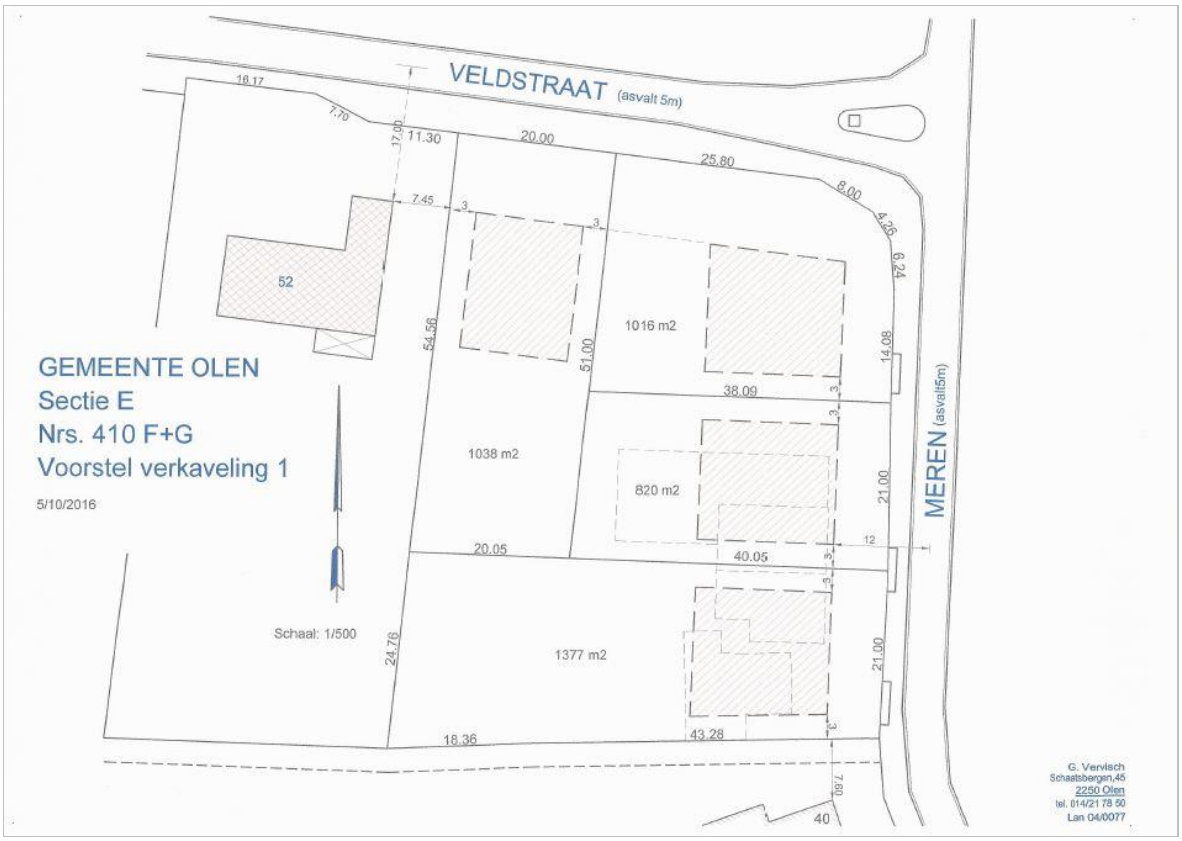
Een veldkartering kan daarentegen enkel een indicatie leveren uit welke periode vondsten in de bouwvoor aanwezig zijn en in het bijzonder hier de plaggenbodem op ophoging. Het overgrote gedeelte van het onderzoeksgebied is bebost en bebouwd terrein. Ook nadat deze gekapt en gesloopt zijn is een veldkartering niet nuttig door de aantasting van de bouwvoor.

Metaaldetectie is hier eveneens geen geschikte methode. De mogelijk aanwezige plaggenbodem is van een ongekende diepte waardoor het archeologisch niveau zich eveneens op een ongekende diepte bevindt.

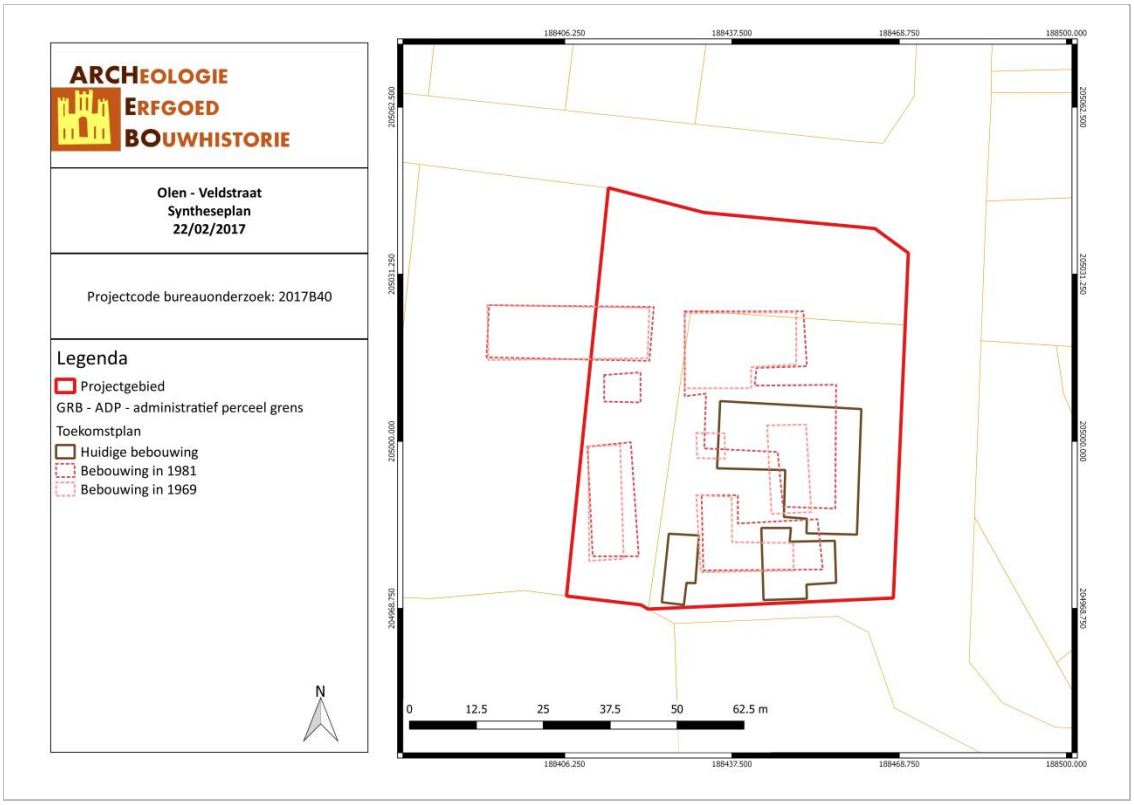
Wel dient er een proefsleuvenonderzoek plaats te vinden. Het projectgebied kan immers waardevolle archeologische resten bevatten. Indien er tijdens het proefsleuvenonderzoek waardevolle sporen worden aangetroffen, kan dit onderzoek gevolgd worden door een eventuele opgraving.

Aanleiding van het vooronderzoek

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Notaris Jan Van Hemeldonck een archeologienota zonder ingreep opgemaakt. Op het terrein zal in eerste instantie de bestaande gebouwen gesloopt en de bestaande bomen gekapt worden. De percelen worden verkaveld in vier nieuwe kavels met elk een nieuwbouwwoning. Drie woningen zullen aan Meren liggen en één kavel zal aan de Veldstraat komen.

Figuur 2: Plannen met de geplande werken (Gerard Vervisch, 2017)

Figuur 3: Syntheseplanhistorische bebouwing (Geopunt, 2017).

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van de meest nuttige en beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn geen archeologische waarden bekend. In de ruime omgeving van het plangebied zijn enkele archeologische waarden bekend. Het betreft de Sint-Willibrorduskapel net ten zuiden van het onderzoeksgebied en enkele vondsten uit de metaaltijden en de middeleeuwen op een kilometer ten zuidwesten van het onderzoeksgebied (bij de bouw van 'Olen Shopping Park').

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het onderzoeksgebied gebouwen stonden vanaf het einde van de 18de eeuw tot nu. Mogelijk was zelfs oudere bebouwing mogelijk aangezien de aanwezigheid van de Sint-Willibrorduskapel in de naaste omgeving (pre-middeleeuws van oorsprong). Er kan verondersteld worden dat het bodemarchief grotendeels verstoord is door de verschillende niet nader te bepalen bouwfasen. De diepte waarop deze verstoringen hebben plaatsgevonden konden niet geverifieerd worden.

Randvoorwaarden

Vooraleer archeologisch onderzoek mogelijk is, moeten de aanwezige bomen op het terrein gekapt worden en de aanwezige bebouwing gesloopt worden. Het terrein is grotendeels bebost (met mogelijke beperkte verstoring door wortelgroei). Na het verkrijgen van een kapvergunning mogen de bomen maar gerooid worden tot op het maaiveld. Stronken mogen pas verwijderd worden totdat alle archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd of in functie ervan. Het ontstronken kan leiden tot een verstoring aan het archeologisch archief, wat vermeden moet worden. De bebouwing mag eveneens maar gesloopt worden tot op het maaiveldniveau. Indien fundamenten of kelders verwijderd worden kan dit enkel in het bijzijn van een erkend archeoloog gebeuren.

Vraagstelling & onderzoeksdoelen

Doelstelling van een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het onderzoeksgebied, op welke diepte deze aanwezig zijn en het potentieel op kennisvermeerdering bepalen. Vervolgens wordt een inschatting gemaakt van de verstorende impact van de geplande werken op het onderzoeksgebied.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Zijn er nog archeologisch relevante niveaus aanwezig?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Vanaf wanneer kwam het terrein in gebruik? Welke sporen zijn hiervan terug te vinden en op welke diepte? Hoeveel archeologische niveaus zijn er aanwezig? En hoe onderscheiden ze zich?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen? Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de aard, omvang, datering en bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische resten?
- Kunnen er structuren aangeduid worden? Wat is hun onderlinge samenhang?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, …) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners gedurende hun gebruiksperiode?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de ontwikkeling van Olen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
    - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
    - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoek is succesvol indien aan al deze vragen een gepast antwoord kan gegeven worden.

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

a) Onderzoeksmethode

Er wordt een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem voorgesteld dat bestaat uit volgende onderzoeksmethodes:

- Proefsleuvenonderzoek

Er wordt geopteerd voor een proefsleuven en -puttenonderzoek om voor een volledige evaluering van het projectgebied te zorgen.

- Is het **MOGELIJK** deze methode toe te passen op het terrein? Ja.
- Is het **NUTTIG** deze methode toe te passen op het terrein? Ja, een proefsleuvenonderzoek is het middel bij uitstek om het bestaan van een mogelijke archeologische sporensite aan te tonen.
- Is het overdreven **SCHADELIJK** voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein? Neen.
- Is het **NOODZAKELIJK** deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)? Ja.

b) Onderzoekstechnieken

<u>Proefsleuven</u>

Tijdens het proefsleuvenonderzoek wordt de methode van de continue sleuven gebruikt:

- Parallelle proefsleuven ononderbroken over het volledige oppervlak van de betrokken percelen;
- De afstand tussen de proefsleuven bedraagt niet meer dan 15 m (van middelpunt tot middelpunt);
- De proefsleuven zijn 2 m breed;

De proefsleuven worden zo ingeplant dat ze:

- Verspreid over het projectgebied liggen

Proefsleuven worden aangelegd om zicht te krijgen op de ruimtelijke indeling van het terrein en oude perceelsindeling. Verder worden deze aangelegd om de archeologische waarde op het gehele terrein te evalueren door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed. De proefsleuf wordt zo ingeplant dat ze zo lang mogelijk is. Na het verwijderen van de verstoorde bovenlaag wordt vanaf het eerste leesbare archeologische niveau onderzocht of er antropogene sporen aanwezig zijn.

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. De breedte van de proefsleuven geven een voldoende beeld om de horizontale waardering van het archeologisch niveau te doen

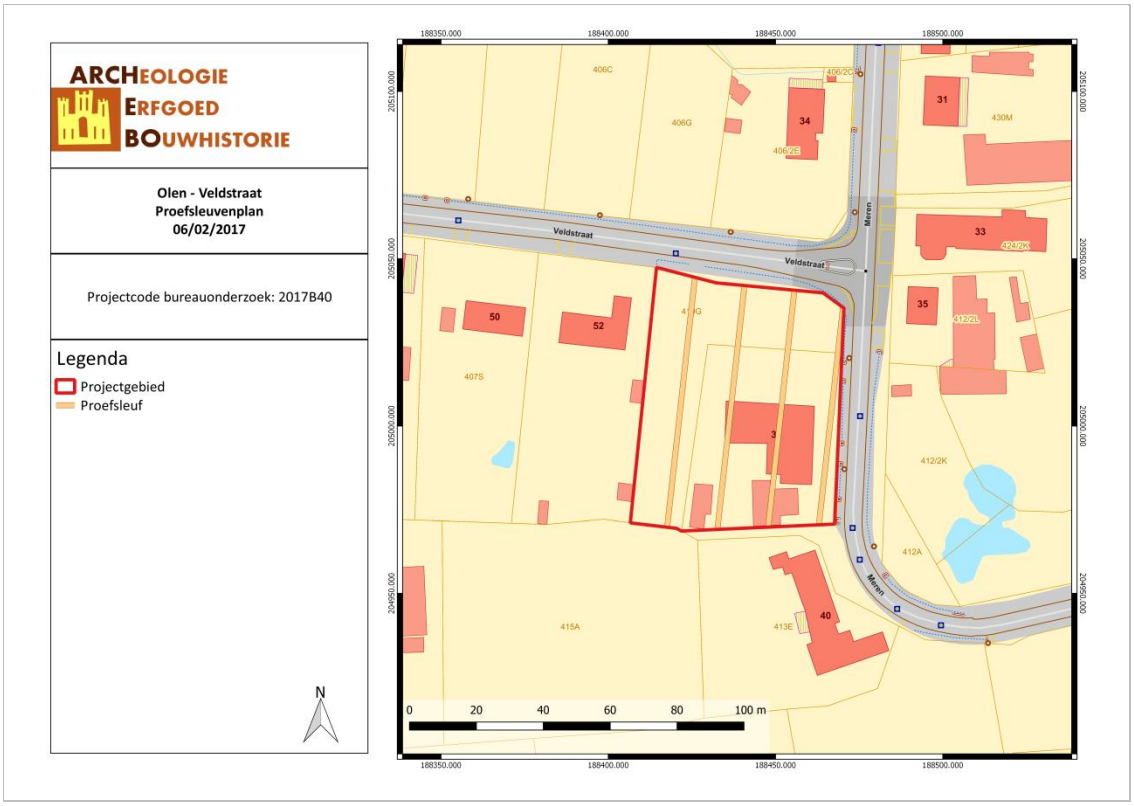
Bij twijfel over de aard van sporen, de gekozen vlakdiepte of de interpretatie van een vlak kan een sleuf uitgebreid worden met een kijkvenster of dwarssleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden. Kijkvenster dienen sowieso aangelegd te worden, zelfs wanneer er geen sporen worden aangetroffen. Dit om de afwezigheid van sporen te bevestigen. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit beargumenteerd. Voor de uitvoering van dit onderzoek worden de vereisten gesteld in de Code van de Goede Praktijk gevolgd. Indien er wordt van afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bijvoorbeeld zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met geotextiel zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Vondsten gedaan bij de aanleg van het vlak worden als zodanig geregistreerd, indien mogelijk per laag waarin ze werden aangetroffen. Vondsten die tijdens de aanleg al kunnen worden geassocieerd met een spoor worden gekoppeld aan het betreffende spoor geregistreerd.

Indien tijdens het couperen van sporen in functie van de beantwoording van onderzoeksvragen, vondsten worden gedaan, worden deze eveneens gekoppeld aan het spoor.

Diagnostisch vondstmateriaal wordt aan een assessment onderworpen door een specialist teneinde de sporen en/of de aangetroffen vindplaats(en) te kunnen plaatsen in de tijd.

Figuur 4: Situering en het proefsleuvenplan op de Orthokaart (Geopunt, 2017).

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

3 FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering van het onderzoeksgebied op het GRB (Geopunt, 2017). 2
Figuur 2: Plannen met de geplande werken (Gerard Vervisch, 2017) 4
Figuur 3: Syntheseplanhistorische bebouwing (Geopunt, 2017). 4
Figuur 4: Situering en het proefsleuvenplan op de Orthokaart (Geopunt, 2017). 7